

+

OPERCULA LATRINAE (Presentació)

=====

La celebració d'un acte com aquest, al qual estem assistint, és un esdeveniment insòlit. Insòlit, no per l'acte en sí, sinó pel material que s'exposa. Vull dir que una exposició de tapadores - aquest és el significat del mot llatí "opercula" - d'aparells que serveixen per a orinar i anar de ventre - "latrinae" - és un fet que no s'escau gaire sovint. Aquesta exposició, ara fa uns cinquanta o seixanta anys i potser algun temps més ençà, hauria estat impensable. No se li hagués acudit a ningú de fer-la, ni que fos en somnis. Ehcara avui, a segons quins, segur que li fa una certa cosa. Però s'esforçarà en no deixar-ho veure pel temor de ~~par~~ de ser titllat de passat de moda. ~~Però~~ Aquest temor no té cap fonament, ja que no hi ha res de tot això. El que hi ha és que aquests utensilis, pel sol fet de l'ús al qual estan destinats, sembla que hagin estat mirats sempre amb una certa prevenció, així com tot allò que gira a l'entorn d'una funció elementalíssima que afecta a tot ésser vivent del regne animal i de la que no s'escapa ni un sol ésser humà, per molt enlairat que es trobi social i econòmicament. Es tracta de l'eliminació fisiològica de les matèries que l'organism-

me rebutja en el seu procés de nutrició. Aquestes matèries, per la seva pròpia naturalesa, han comportat sempre una certa pestilència i han provocat un fàstic natural entre la gent ^{dotada d'una} ~~de~~ sensibilitat normal.

Durant molts segles els éssers humans han anat realitzant aquesta funció. L'home primitiu la realitzava a l'aire lliure, en ple contacte amb la natura ~~mit~~ i en la posició natural, que és la posició d'ajupit. Aquest sistema d'evacuació, encara en els temps actuals ^{que la prementen} compta amb bastants adeptes, entre ells el meu amic Joan Benejam, ^{resident a Barcelona,} del Port de la Selva, que té escrit un poema que acaba amb aquests versos:

Jo sortiré a la palestra
 en pro del cagar silvestre.
 Doneu-me el water del camp,
 om s'hi caga de primera
 i et pots netejar l'ullera
 amb una fulla d'enciam.

Després, en èpoques posteriors, quan l'home es ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ va tornar un ésser social i va començar a aplegar-se en estatges a sota teulat, va començar a aparèixer la civilització en aquest terreny en forma d'orinals, gibrells i altres recipients

que es feien servir per a deixar-hi anar els orins i els excrements. Quan eren plens, el seu contingut es buidava als horts i servia per afemar-los. Amb el curs del temps també varen anar apareguent dins de les cases uns recintes reduïts i apartats de les estances on normalment es feia vida. Era la comuna, nom escaient, ja que era una estança comuna a tota la gent de la casa i tothom hi acudia, més o menys, a fer-hi la mateixa feina. Hi havia com una mena de caixa adossada a la paret i amb un forat circular a la part superior d'un parell de pams de diàmetre, que romania tapat quan no es feia servir. Quan es volia utilitzar, es treia la tapadora i llavors semblava com si s'hagués obert la porta de l'infern. D'aquell forat en sortia una pudor que empes-tava, una pudor basquejant, que feia regirar l'estòmac més centrat. La persona que s'hi trobava, que ja havia passat de la posició primitiva d'ajupit a la de recolzat o assegut, possiblement més civilitzada, però molt menys natural, ja mirava d'enllestir la feina el més de pressa possible, a fi i efecte d'estalviar-se tot el que pogués de respirar aquelles emanacions fastigoses i repugnants. No caldrà dir, suposo, que aquesta situació degué fer que, durant moltes centúries, es procurés evitar tot allò que pogués evocar unes sentors tan basquejants i repulsives. Aquí degueren tenir origen una colla d'eufemismes, perifrases i cabrioles lingüístiques, en molts casos acompanyats de cops

de colze, picades d'ullet o mitges rialles sota el nas, que varem substituir uns altres significants ben rotunds i eloqüents dins de la seva expressivitat i onomatopèia, però que havien passat a ser considerats termes "tabú", potser perquè eren massa suggeridors o evocadors de la crua realitat. Si algú ~~gambus~~ tenia l'atreviment de fer-ne ús en determinats ambients o situacions, tot seguit se li clavava l'etiqueta d'ordinari i poca-solta. Cal pensar que, en tals circumstàncies, no podia haver-hi cap esperit que encertés a trobar-hi art, bellesa, gràcia, ni cap altra cosa que s'hi assemblés. És quelcom semblant al que esdevé quan, en una reunió d'amics entre els quals hi existeix una certa confiança i franquesa, algun d'ells deixa anar una ventositat sorollosa. Si el resultat d'aquest esbravament és sorollós exclusivament, és possible que faci desvetllar el sentit de l'humor i provoqui fins i tot la riallada. Però si, a més o en comptes del soroll, la ventositat comporta pudor, llavors l'humor ja no aflora, queda ofegat i és més fàcil que aparegui la ganyota d'incomoditat i desplaença.

El factor decisiu, doncs, de la incidència del tema escatològic en el món de la cultura actual és l'esclat de la revolució de l'inodor. Amb la instal·lació a les tuberies de desguàs d'aigüeres i cambres de bany del sistema "water closed", aigua tanca-

da, mitjançant el procediment hidrostàtic del sifó, totes aquelles miasmes i fetsors que emergien pels forats de les aigües i les comunges, quan estaven destapats, han quedat isolats i ja no arribem als estatges que la gent habita. Quedem reclosos em les xarxes del clavegueram i unes barreres líquides fan que no en puguim sortir. Aquesta absència ja un xic perllongada d'aquelles emanacions tan repulsives és possible que hagi introduït una nova estabilització en la sensibilitat humana i hagi estimulat alguns esperits a la recerca d'experiències estètiques en aquesta temàtica. Dificilment trobaríem indicis de fenòmens semblants, si repassem la història de la humanitat. Possiblement els pobles grec i romà, que en l'antiguitat varen plantar uns fonaments culturals importantíssims, haguessin arribat a resoldre d'alguna manera aquells problemes i assolit un cert nivell en aquest aspecte. No n'hi ha constància plena. Però, per vestigis que s'han trobat, sembla que els romans tenien costum de fer les feines comunitàriament. Amb ells la comuna, com a mot, assolia la plenitud del seu significat. S'han trobat restes de locals amb rengleres de forats, que se suposa que servien per aquesta finalitat, col·locades en forma d'U. Se suposa que els romans s'asseien cadascú al seu forat i, mentre huidaven el ventre, passaven tertúlia. Qui sap si d'aquestes situacions en podria procedir aquella expressió tan corrent entre nosaltres: "Fer pe-

tar la xerrada", ja que sembla que en aquella mena d'assemblees s'alternaven els col·loquis superiors amb els inferiors, i sigui, les converses de dalt amb els espetecs de baix. D'algun sistema devien haver trobat els romans, en alguns aspectes potser força més civilitzats que nosaltres, per a defensar-se d'alguna manera o almenys en part dels mals olors. La resta dels períodes històrics són profusos en immundícia, manca d'higiene i malalties multitudinàries conegudes amb el nom d'epidèmies, que, juntament amb les guerres, contribuïem a nivellar la demografia. Sentim parlar de monarques medievals i de l'Edat Moderna, que no es rentaven gaire, anaven carregats de puces i no es podia romandre al seu costat de la pudor que feien. Si la classe social més alta era així, podem pensar com anirien les coses en les classes inferiors. Són períodes foscos en aquest aspecte, que no conviden a profunditzar-hi massa.

Les peces de la col·lecció d'en Josep Vallès, gairebé totes compostes de dues parts articulades per xarneres, fusta i tapadora, pertanyen a l'època de l'inodor, que ha fet possible una consideració estètica d'aquest fenomen humà. Les fustes, o plàstics, rodons i foradats pel mig, no tenen altra finalitat pràctica que la de presservar les anques del fred de la porcel·lana. I les tapadores, ja pràcticament inútils gràcies al sifó, són com uns elements escenogràfics que ajuden a la composició del lloc

on es realitza una funció tan primària, però també tan important i potser també ajuden a recordar que no sempre s'ha pogut fer amb tanta comoditat. Gràcies a la inodori-
tat assolida, alguns artistes, com els autors de les peces d'aquesta mostra, hi han po-
gut dir la seva, cadascú a la seva manera i segons el seu propi enginy. Advertirem que
és rara la peça en la qual no hi apunti, quan menys, una petita guspira d'humor. És
un llast que s'arrossega d'èpoques anteriors més reprimides. La repressió en el terreny
escatològic és quelcom molt complex. Hi entren factors molt diferents: la comoditat, la
intimitat... Acabo:

Una persona es troba en una casa forastera i, de sobte, li vénen unes ganes impe-
riosos d'anar de ventre. Demana per anar a l'inodor i l'acompanyen. L'home entra, es
tanca per dintre, es baixa les calces, s'asseu i satisfà la seva necessitat. La gent
de la casa no s'ha recordat de dir-li que no baixés la fusta, que no feia gaire que
l'havien vernissada. Ell, amb la pressa de no fer-se les feines al damunt, no s'hi ha
fixat. Resultat: En haver acabat la buidada, va per aixecar-se i no pot. Les anques
li han quedat enganxades a la fusta. Fa esforços per a desempallegar-se'n, però no
pot. Lluita una bona estona, però no hi ha manera. A l'últim, es posa a cridar dema-
nant auxili. Tothom corre, cal esbotzar la porta, amb l'espectacle consegüent, i cal
descargolar els cargols que subjecten la fusta a la tassa de l'inodor. Finalment el

nostre home pot aixecar-se, tot enrojolat i avergonyit, però amb la fusta enganxada a les anques. Es mira temorenc l'amo de la casa, bon amic seu, com demanant-li un sistema per a deslliurar-se de la fusta. I li diu:

.- Què te'n sembla?

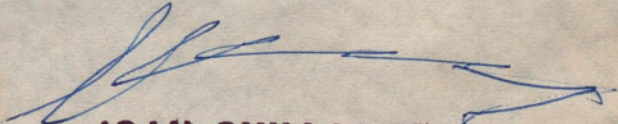
L'amo de la casa interpreta la intenció de la pregunta d'una altra manera i li respon:

.- Home! No està pas malament. Ara... Tant com per a posar-hi un marc...!

En la postal que suposo tots vosaltres haureu rebut haureu vist un retrat ^{de} ~~de~~ ^{en} Pep Vallès, que fa servir una fusta d'inodor de marc - però no una fusta qualsevol - i una tapadora de visera - tampoc una tapadora qualsevol.

Jb crec que hem d'agraïr-li aquesta mostra, que ve a animar l'ambient cultural de la nostra ciutat i vull desitjar-vos a tots que ho passeu bé i que tot us vagi bé en tots els aspectes.

Res més.

JOAN GUILLAMET

el gemino sabor america

NUEVO TALLER

La GALERIA ART i el MUSEU DE JOGUETS de Figueres, es complauen a convidar-vos a la inauguració de l'exposició «**OPERCULA LATRINAE**» (Col.lecció de Josep Vallès i Rovira).

La presentació correrà a càrrec de JOAN GUILLAMET I TUEBOLS a la Sala Oberta del Museu a dos quarts de 8 del dia 11 de gener de 1986. Es comptarà amb la presència de Josep Vallès i Rovira.

Per cloure la inauguració, a la **GALERIA ART** de la Pujada del Castell s'oferirà una copa de cava.

